

• سه بخش اصلی در عزاداری سید الشهداء

عزاداری برای امام حسین علیه السلام دارای سه بخش اصلی است که از اهل بیت علیهم السلام اموخته شده است:

- مقتل خوانی و مرثیه خوانی؛ این بخش به خواندن مرثیه‌ها و اشعار در وصف مصیبتهای امام حسین علیه السلام و بیان اختصاص دارد.
- مقتل خوانی به عنوان یکی از ایکان اصلی عزاداری، همواره در محافل عزاداری و مجالس ذکر امام حسین علیه السلام اجرا می‌شود.
- مقتل نگاری و توشتن مقتل؛ نگارش مقتل امام حسین علیه السلام به عنوان یک سند تاریخی و فونگی برای حفظ یاد و مرام ایشان انجام می‌شود. این کار طور گسترده در میان علمای شیعه در طول تاریخ مورد توجه قرار گرفته است.

۳. اقامه عزا در منزل؛ یکی از سنت‌های مهمی که در میان اهل بیت علیهم السلام وجود داشت، برپایی عزاداری امام حسین علیه السلام در خانه‌ها و منازل بود. این مراسم‌ها در فضای معنوی و با حضور خانواده و نزدیکان امام علیه السلام برگزار می‌شد.

• عزاداری علی در تاریخ تشیع

پیش از قرن چهارم هجری، عزاداری برای سید الشهداء علیه السلام عمده‌تر به صورت محدود و در محافل خصوصی برگزار می‌شد؛ اما از سال ۳۲۴ قمری و در دوران حکومت آل بویه، عزاداری برای امام حسین علیه السلام به طور علنی و گسترده‌ای در خیابان‌ها، کوچه‌ها و بازارها آغاز شد. این امر به‌ویژه با حمایت‌های معنوی شیخ کلینی علیه السلام، یکی از پزشک‌ترین علمای شیعه، از آل بویه تقویت شد. شیخ کلینی علیه السلام به آل بویه یاد داد که باید عزاداری بر سید الشهداء علیه السلام واقعیت کنند و آن را به صورت علنی در سطح جامعه برگزار کنند.

• تئیجه‌گیری

مقتل خوانی و مرثیه نگاری در تاریخ تشیع نهانها از عادات مذهبی بلکه به عنوان یک فرهنگ غنی و ریشه‌دار در زندگی مسلمانان شناخته می‌شود. از اولین مقتل نگاری همچون اصیبین نیاته و حاربین بزید جعفری گرفته تا اقدامات برگانی چون مرحوم کلینی در دوران آل بویه، عزاداری برای امام حسین علیه السلام از سنت‌هایی بود که توسط اهل بیت علیهم السلام آغاز و سپس توسعه علمای بزرگ شیعه در طول تاریخ تقویت و گسترش یافته است.

• نقش علماء در زندگانی داشتن عزاداری سید الشهداء

از آغاز قرن چهارم هجری، بهویه در دوره حکومت آل بویه، عزاداری علمی برای سید الشهداء علیه السلام در میان مسلمانان گسترش یافت. در این مسیر، علماء نقش اساسی داشتند و به‌ویژه برخی از شخصیت‌های پرسنلی علیه این مرتبت تأکید داشتند که عزاداری برای امام حسین علیه السلام باید نهانها ادامه پیدا کند، بلکه به طور علنی و عمومی در جامعه اجرا شود.

• وگسترش آن

از آغاز قرن چهارم هجری، بهویه در دوره حکومت آل بویه، عزاداری علیه برای سید الشهداء علیه السلام در میان مسلمانان گسترش یافت. در این مسیر، علماء نقش اساسی داشتند و به‌ویژه برخی از شخصیت‌های پرسنلی علیه این مرتبت تأکید داشتند که عزاداری برای امام حسین علیه السلام باید نهانها ادامه پیدا کند، بلکه به طور علنی و عمومی در جامعه اجرا شود.

• حمایت‌های معنوی علماء از آل بویه

مرحوم کلینی علیه السلام (متوفی ۳۴۹ قمری) که از پزشک‌ترین محدثین شیعه بود، در دوره حکومت آل بویه به تقویت عزاداری امام حسین علیه السلام تأکید کرد. در این دوره، آل بویه که از سال ۳۲۱ قمری در ایران و عراق قدرتمند شده بود، نیاز به هدایت و مشاوره در مسائل مذهبی داشتند. این هدایت‌ها از سوی بزرگان شیعه مانند مرحوم کلینی است؛ بلکه به طور غیرمستقیم به پیروان اهل بیت علیهم السلام گوش زد که اقامه عزا در امام حسین علیه السلام چونکه باید در خانه‌ها و محافل عمومی برگزار شود.

• آغاز عزاداری علی در بغداد و سیاست‌های آل بویه

اولین اقدامات رسمی آل بویه برای تقویت عزاداری امام حسین علیه السلام در بغداد صورت گرفت. در سال‌های اولیه حکومت آل بویه، پخششانه‌ای سادر شد که طبق آن، مردم باید در روزهای عاشورا و ایام محرم، از خانه‌های خود بپردازند و در عزاداری‌ها شرکت کنند. بر اساس این پخششانه:

• هیچ کس حق نداشت در خانه بماند و باید در مراسمات عمومی حضور می‌باشد.

این امر به طور علنی در سطح جامعه برگزار گردید.

• متن روایت

قال حدثنا سعد بن عبد الله عن محمدبن الحسين بن الخطاب عن محمدبن إسمااعيل عن صالح بن فقيه عن أبي هارون المكوف قال: قال لى أبو عبد الله علیه السلام يا أبا هارون انشدني في الحسين علیه السلام فأنسدته. قال: فقال لي أنسدته كما يشندون يعني بالرق قال فأنسدته هذا الشعراً على جده الحسين... فقل لأعظميه الريكة قال فلي ثم قال دني فأنشدته القصيدة الأخرى قال فلي وسعت البكاء من خلف السر قال فلما فرغ قال يا أبا هارون من أشد في الحسين علیه السلام شعر فبكى وابكى عشرة كتب له الجنحة ومن أشد في الحسين علیه السلام شعر فبكى وأبكى خمسة كتب له الجنحة ومن ذكره علیه السلام فلما فرغ قال يا أبا هارون انشدني في الحسين علیه السلام فأنسدته.

• تئیجه‌گیری

این جملات به روشنی شاندندۀ اهمیت و پیوای است که اسلام به عزاداری برای امام حسین علیه السلام و اهل بیت علیهم السلام داده است.

• متن روایت

حضرت امام رضا علیه السلام در یک روایت صریح می‌فرماید:

نگاهی به نقش علماء در ترویج و تعمیق فرهنگ عزاداری سید الشهداء علیهم السلام در یکصد سال اخیر

حجت‌الاسلام والمسلمین واضحی آشتیانی

پاکیا لیئے؛ فایلک للحسینین بن علیین ابی ظالب علیهم السلام؛ فائهه ذبح کما یُذبح
الکشیش» (صدق، محدثین علی، الامال، ص۴۲)؛ اگر برای عزاداری بلکه به یک حرکت
فرهنگی و اجتماعی عظیم تبدیل شده است. در طول تاریخ، علمای بزرگ دین، نقش محوری و تأثیرگذاری در شکل گیری، ترویج و حفظ این سنت حسینی ایفا کرده‌اند. حجت‌الاسلام والمسلمین آشیانی در سخنران خود در این مقاله، به بررسی
نقش که علمای دین در احیای عزاداری حضرت سید الشهداء علیهم السلام در یکصد سال اخیر داشته‌اند، پرداخته است.

قبل از یکصد سال اخیر و پیش از دوم، به نقش علماء در تقویت مرثیه خوانی و
مقتل نویسی در یکصد سال اخیر اختصاص دارد.

• رثا و مرثیه قبل از یکصد سال اخیر

مرثیه خوانی و مقتل نویسی، از دیرباز در حوزه‌های علمیه مطرح بوده است.

علمای و بزرگان دین، همواره در تقویت و گسترش این فعالیت‌های فرهنگی و
مذهبی، بهویه پیامون شهادت اهل بیت علیهم السلام، نقش به‌سازی ایفا کرده‌اند.

این شیوه شهادت امام حسین علیه السلام که محور بسیاری از اشعار و مراتی مذهبی
بوده است.

• تعریف مرثیه و مقتول

در زبان عربی، مرثیه به گریه کردن برای کسی گفته می‌شود که از دنیا
رفته است، همراه با ذکر فضائل و مناقب آن شخص. این نوع گریه به نهانها
شاندندۀ اندو؛ بلکه تجلیل و ستایش از ویزگی‌های بر جسته شد.

• حفظ حرمت ماه محرم و عاشورا

حضرت امام رضا علیه السلام در یک روایت صریح می‌فرماید:

حضرت رضا علیه السلام نیز در روایت دیگری می‌فرماید:
«بابن شیبیا اگر بخواهی برای چیزی که کنی، برای حسین بن علی علیهم السلام
کریه کن؛ زیرا در ماه محرم، خون حسین علیه السلام ریخته شد».

این تأکید از حضور رضا علیه السلام شاندندۀ اهمیت یادواری مصیبتهای
عاشروا و پادواری فاجعه‌ای است که در آن، نهانها خون امام حسین علیه السلام؛ بلکه
خون تمام اهل بیت علیهم السلام و باران ایشان ریخته شد.

• حفظ حرمت ماه محرم و عاشورا

حضرت امام رضا علیه السلام در یک روایت صریح می‌فرماید:

«خون حسین علیه السلام در این ماه ریخته شد و این حرم را راکشتند». این جملات به روشنی شاندندۀ اهمیت و پیوای است. علمای و بزرگان دین در یکصد سال اخیر با تقویت این عرصه‌ها، نقشی اساسی در احیای فرهنگ
عاشروا را ایفا کرده‌اند و این مسیر همچنان ادامه دارد.

• نتیجه‌گیری

در پایان گفت، مرثیه خوانی و مقتل نویسی، نهانها به عنوان یک
فعالیت مذهبی؛ بلکه به عنوان ایزاری برای تقویت اعتقادات دینی و معرفتی
خدمات. در حقیقت، مقتل نویسی به ثبت و نقل حوالات شهادت، بهویه
شهادت اهل بیت علیهم السلام می‌پردازد و یکی از ابزارهای مهم در بادآوری این واقعه
برگ است.

• نتیجه‌گیری

در پایان گفت که مرثیه خوانی و مقتل نویسی، نهانها به عنوان یک
فعالیت مذهبی؛ بلکه به عنوان ایزاری برای تقویت اعتقادات دینی و معرفتی
خدمات. در حقیقت، مقتل نویسی به ثبت و نقل حوالات شهادت، بهویه
شهادت اهل بیت علیهم السلام می‌پردازد و یکی از ابزارهای مهم در بادآوری این واقعه
برگ است.

• مقتول خوانی و مقتل خوانی اهل بیت علیهم السلام

در طول تاریخ شیعی، اهل بیت علیهم السلام مهواره به مرثیه خوانی و مقتل خوانی،
و عزاداری برای خود تأکید داشته‌اند. این تأکید داشته‌اند، نهانها همچنان
عاصیانی ایفا کرده‌اند و یکی از ابزارهای پیام رسانی در زمان جاهلیت، حرمت این ماه
مذهبی از شکل گیری آنها در میان مسلمانان شنیده بود.

• مقتول خوانی و مقتل خوانی اهل بیت علیهم السلام

در طول تاریخ شیعی، اهل بیت علیهم السلام مهواره به مرثیه خوانی و مقتل خوانی،
و عزاداری برای خود تأکید داشته‌اند. این تأکید داشته‌اند، نهانها همچنان
عاصیانی ایفا کرده‌اند و یکی از ابزارهای پیام رسانی در زمان جاهلیت، حرمت این ماه
مذهبی از شکل گیری آنها در میان مسلمانان شنیده بود.

• مقتول خوانی و مقتل خوانی اهل بیت علیهم السلام

در طول تاریخ شیعی، اهل بیت علیهم السلام مهواره به مرثیه خوانی و مقتل خوانی،
و عزاداری برای خود تأکید داشته‌اند. این تأکید داشته‌اند، نهانها همچنان
عاصیانی ایفا کرده‌اند و یکی از ابزارهای پیام رسانی در زمان جاهلیت، حرمت این ماه
مذهبی از شکل گیری آنها در میان مسلمانان شنیده بود.

• دستور اهل بیت علیهم السلام برای مرثیه خوانی و مقتل خوانی

اهل بیت علیهم السلام خود به مرثیه خوانی و مقتل خوانی تأکید داشته‌اند. یکی از
نمونه‌های این تأکید، در روابط مختلف آمده است. حضور اهل بیت علیهم السلام در
موسی الرضا علیه السلام شرکت کنند و خودشان نیز در منزل خویش این تأکید داشته‌اند.

• درخواست اقامه عزاداری سید الشهداء

این روابط نشان می‌دهند که حضور اهل بیت علیهم السلام خود در خانه‌اش به اقامه